

2SMILE

COMMUNITY BASED RESOURCE CENTRE FOR SCHOOL SYSTEM
TO ADDRESS BEHAVIORAL CHALLENGES

COMMUNITY BASED RESOURCE CENTRE FOR SCHOOL SYSTEM TO ADDRESS BEHAVIOURAL
CHALLENGES - 2SMILE | PROJECT NUMBER: 2018-1-UK01-KA201-048252

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Cuprins

Introducere	3
Despre proiectul 2SMILE	4
Abordarea unitară la nivel de comunitate școlară	5
Învățarea centrată pe elev	6
Abordarea unitară la nivel de comunitate școlară aplicată.....	9
De la teorie la practică.....	9
Implementarea proiectului pilot în sălile de clasă.....	10
Cine sunt elevii	10
Metodologia.....	11
Familia și comunitatea.....	12
Rezultatele.....	12
Impactul pandemiei Covid-19.....	13
Dezbaterea	14
Recomandări	16
Pentru factorii de decizie politică	17
Mesaje-cheie	17
Sugestii practice.....	17
Beneficii.....	18
Provocări.....	18
Pentru cadrele didactice și alți practicieni.....	19
Mesaje-cheie	19
Sugestii practice.....	19
Activități de implementat în sala de clasă.....	20
Beneficii.....	20
Provocări.....	20
Pentru părinți și membri ai comunității.....	22
Mesaje-cheie	22
Sugestii practice.....	22
Beneficii.....	22
Provocări.....	23
Distribuire.....	23
Concluzie.....	24

Introducere

În societatea de astăzi, cercetări considerabile au arătat că **abandonul studiilor superioare** este perceput ca o problemă serioasă, cu factori multipli și cunoscuți, care conduc la raționamentul care stă la baza unei astfel de decizii. Pe baza unor date empirice bogate, majoritatea cercetătorilor sunt de acord cu faptul că este un **proces complex**, influențat nu doar de un singur factor, ci mai degrabă de un ansamblu de factori (Janosz et al., 2000; Lamot et al., 2013; Lyche, 2010; Rumberger, 2011).

În ultimii ani, au fost realizate numeroase reforme - în toate țările europene - pentru a asigura o mai bună calitate și corectitudine a sistemului educațional. Cu toate acestea, ratele de abandon școlar sunt încă ridicate. Așa se explică motivul pentru care efortul pentru scăderea numărului de tineri care abandonează școala reprezintă unul dintre cele cinci obiective-cheie enunțate în Strategia europeană privind ocuparea forței de muncă și creștere economică (Comisia Europeană, 2010).

Este cert că abandonul școlar este determinat nu numai de factori sociali, cum ar fi situația familială, ci și de comunitatea în care se trăiește și de mediul școlar în general. Reducerea abandonului școlar necesită o **abordare unitară la nivel de comunitate școlară**, în care toți actorii din jurul elevului sunt implicați în procesul educațional într-un mod holistic de gândire și în care **elevul se află în centrul procesului de învățare**.

Proiectul 2SMILE susține că o „abordare unitară la nivel de comunitate școlară” și un model de educație bazat pe o abordare de învățare centrată pe elev și bazată pe rezultate ar contribui la reducerea abandonului școlar. Prin intermediul acestei publicații, va fi prezentată o reflecție asupra implementării proiectului (pilot) care prevede o abordare de învățare a elevilor în diferite țări europene și câteva recomandări care pot inspira diferiții actori din procesul de învățare, oferindu-le o serie de instrumente care vor contribui și vor pleda pentru o abordare educațională și, în special, pentru o abordare de învățare centrată pe elev. **Această publicație își propune să contribuie la o schimbare în sistemul educațional european, în experiența educațională și în procesul de învățare în sine.**

Despre proiectul 2SMILE

Începând cu anul 2008, în toate sistemele educaționale europene a existat un impuls în direcția implementării unei abordări bazate pe rezultatele învățării (LOA) în educație. În cadrul dezvoltării programelor școlare, această abordare pune accentul pe ceea ce un elev înțelege și învață să facă la finalizarea unui proces de învățare, indiferent de cum, când și unde are loc învățarea. Chiar dacă, până în prezent, învățarea bazată pe rezultate a fost adoptată cu precădere de învățământul profesional și superior, multe autorități europene din domeniul educației o consideră o modalitate eficientă de a evita eventualele neconcordanțe și de a promova învățarea activă și predarea incluzivă. Prin centrul comunitar de resurse 2SMILE, ne propunem să stabilim o cale care să aducă învățarea bazată pe rezultate în învățământul obligatoriu, pentru a viza tinerii care prezintă un risc ridicat de abandon școlar (sau care au abandonat deja). Printre aceștia se numără tinerii care abandonează timpuriu școala, tinerii cu un nivel scăzut de performanțe, tinerii din medii defavorizate, cei pentru al căror stil de învățare nu este avantajos un sistem educațional standard, cei care au fost implicați în incidente violente sau care prezintă comportamente riscante și cei cunoscuți de justiția juvenilă sau de sistemele de protecție socială. Dezvoltând teoria învățării centrate pe elev, credem că trebuie să aibă loc o schimbare fundamentală în beneficiul tuturor părților implicate.

Cadrele didactice vor oferi un curriculum dezvoltat pe cunoștințe, abilități și competențe pe care elevii le pot dobândi printr-o abordare interdisciplinară. Aceștia vor fi capabili să conceapă programe de învățare mai flexibile, să le adapteze la nevoile elevilor și, complementar, să aplice proceduri pedagogice și de evaluare inovatoare și individualizate. Pe de altă parte, elevii vor beneficia de un curriculum bazat pe rezultate, dezvoltat prin evaluări de profil, prin care mediul educațional devine mai „prietenos”, iar învățarea activă este un element-cheie al reușitei.

În concluzie, obiectivul fundamental al acestui proiect este de a promova o „conversație exploratorie” la nivel european cu părțile interesate principale, inclusiv comunitățile locale și practicienii de pe teren, cu privire la modul în care se poate produce o schimbare în practica educațională și de care să beneficieze tinerii cu risc de abandon școlar.

Abordarea unitară la nivel de comunitate școlară

Abandonul școlar este un fenomen cu multiple fațete. Școlile joacă un rol decisiv în a garanta că toți elevii își ating pe deplin potențialul de dezvoltare, indiferent de factorii individuali și familiali, de statutul socioeconomic și de experiența de viață. Școlile trebuie să ofere un mediu de învățare sigur, primitiv și atent, urmărind implicarea elevilor. În astfel de mediu, copiii pot crește și se pot dezvolta ca indivizi și membri ai comunității, se simt respectați, apreciați și recunoscuți pentru talentele și nevoile lor.

Cu toate acestea, **școlile nu pot aborda singure problema abandonului școlar timpuriu și dezavantajul educațional**. Este nevoie de colaborare și de partajare a eforturilor cu diverse părți interesate și servicii, atât din interiorul, cât și din afara școlii. Școala reprezintă locul ideal pentru inițierea unei colaborări la nivel de comunitate. Acest lucru necesită o „abordare unitară la nivel de comunitate școlară”. Școlile trebuie să fie percepute ca un sistem multidimensional și interactiv, care se poate dezvolta și adapta, ca un centru de învățare deschis, care oferă sprijin celor din jur și care primește la rândul său sprijin din partea comunității.

Dezvoltarea unei „abordări unitare la nivel de comunitate școlară” pentru reducerea abandonului școlar înseamnă stabilirea obiectivului de a elimina abandonul școlar și de a încuraja reușita școlară, în mod consecvent și sistematic și în orice aspect al vieții școlare care ar putea avea un impact asupra performanțelor educaționale. În contextul unei „abordări unitare la nivel de comunitate școlară”, toți membrii acesteia (directori de școală, personal de conducere intermediar, personal didactic și nedidactic, elevi, părinți și familii) se simt responsabili și joacă un rol activ în abordarea dezavantajului educațional și în prevenirea abandonului școlar. Întreaga comunitate școlară se angajează într-o acțiune coerentă, colectivă și colaborativă, menită să sprijine fiecare elev în cel mai adecvat mod. Există o cultură și un climat școlar de tip „o întregă școală pentru elevul complet”, în vederea îmbunătățirii performanțelor educaționale și a comportamentului elevilor și sprijinirii bunăstării lor emoționale, sociale și psihologice.

O „abordare unitară la nivel de comunitate școlară” implică, de asemenea, o abordare intersectorială și o strânsă colaborare cu o gamă largă de părți interesate (servicii sociale, servicii pentru tineret, asistenți comunitari, psihologi, asistente medicale, logopezi, îndrumători specialiști, autorități locale, ONG-uri, firme, sindicate, voluntari etc.) și cu

comunitatea în ansamblul ei, pentru a face față problemelor pentru care școlile nu au (și nu pot avea) expertiza necesară. Conceptul de „abordare unitară la nivel de comunitate școlară” ia în considerare întregul grup de actori și relațiile acestora din cadrul și din jurul școlilor, recunoscând că fiecare parte interesată are rolul său în sprijinirea parcursului educațional al elevilor și în cultivarea experienței de învățare.

Obiectivul cercetării a fost acela de a investiga „abordarea unitară la nivel de comunitate școlară” în școli din 7 comunități locale care se confruntă cu sărăcie masivă, migrația părinților, afluxul de migranți, cultura bandelor și comportamentul violent. Studiul se concentrează pe elevii dezavantajați, care urmează (sau ar trebui să urmeze) învățământul obligatoriu în Portugalia, Irlanda, Italia, România, Regatul Unit, Finlanda și Grecia.

2s8eyo1 **Învățarea centrată pe elev**

Învățarea centrată pe elev (ÎCE) se bazează pe filozofia conform căreia elevul se află în centrul procesului de învățare. ÎCE le permite elevilor să își modeleze propriile parcursuri educaționale și le atribuie responsabilitatea de a participa activ la transformarea procesului educațional într-unul semnificativ. **Experiența ÎCE nu este una pasivă, deoarece se bazează pe premisa că „pasivitatea elevului nu sprijină sau îmbunătățește învățarea și că tocmai „învățarea activă” îi ajută pe elevi să învețe în mod independent”** (MacHemer și Crawford, 2007, p. 11). Conceptul de învățare centrată pe elev i-a fost atribuit încă din 1905 lui Hayward, iar în 1956 lucrărilor lui Dewey (O'Sullivan, 2003). În sălile de clasă centrate pe elev, se poate vedea pusă în aplicare o mare parte din teoria învățării sociale și convingerile educaționale ale lui John Dewey. El a considerat **sala de clasă ca fiind o entitate socială pentru ca ei, copiii, să învețe și să rezolve probleme împreună, ca o comunitate.** În aceste săli de clasă, **copiii sunt percepuți ca indivizi unici** și pot fi priviți lucrând, construindu-și propriile cunoștințe prin semnificații personale, mai degrabă decât primind cunoștințe ghidate de cadrul didactic și fiind învățați prin activități ghidate de cadrul didactic (Schiro, 2013). În aceste săli de clasă, copiii vor fi priviți „învățând prin practică” și vor rezolva probleme prin abordări practice. Atunci când cadrele didactice planifică instruirea, interesele elevilor vor fi luate în considerare, iar disciplinele din curriculum vor fi integrate cu accent pe învățarea prin proiecte.

Experiența educațională cuprinde dezvoltarea intelectuală, socială, emoțională, fizică și spirituală a copilului, nu doar cea școlară (Schiro, 2013). Carl Rogers, părintele consilierii centrate pe client, a extins această abordare într-o teorie generală a educației (Burnard 1999; Rogoff 1999). În cartea sa, „Freedom to Learn for the 80s”, el descrie trecerea puterii de la cadrul didactic expert la elevul care învață, determinată de nevoia de schimbare a mediului tradițional în care, în această „așa-zisă atmosferă educațională, elevii devin pasivi, apatici și plictisiți”. El a subliniat modul în care elevii preferă mediile de învățare în care sunt implicați în activități de învățare în colaborare și predare între colegi, realizând propriile cercetări și discuții în sala de clasă, care necesită mai multe niveluri de gândire. În astfel de medii, el a privit cadrele didactice mai mult ca pe niște facilitatori ai învățării. Expresia „învățare centrată pe elev” a fost, de asemenea, asociată cu lucrările lui Piaget și, mai recent, cu Malcolm Knowles (Burnard 1999). Învățarea centrată pe elev a pornit de la teoria constructivistă a învățării, în care elevii „construiesc” singuri cunoștințele, iar învățarea se stabilește atunci când i se atribuie un sens. Învățarea, conform acestei teorii, implică limbajul care este folosit pentru a influența învățarea însăși. Oamenii vorbesc cu ei înșiși în timp ce învață - limbajul și învățarea sunt strâns legate între ele. **Învățarea este, de asemenea, contextuală**, deoarece oamenii nu învață prin fapte izolate și teorii ale unor informații abstracte, separate de restul vieții lor. Oamenii învață, mai degrabă, în legătură cu ceea ce știu, cu ceea ce cred, cu prejudecățile și temerile lor. Spre deosebire de teoria cognitivă, **învățarea este un proces activ**, care necesită ca elevii să își utilizeze informațiile senzoriale și să dezvolte semnificații din acestea. Este, de asemenea, o activitate socială, în care învățarea este încurajată prin interacțiuni cu colegii, cadrele didactice și alte persoane. De asemenea, învățarea are loc în timp, ceea ce înseamnă că elevii trebuie să revizuiască periodic cunoștințele pe care le-au dezvoltat și să le pună la încercare cu noi experiențe.

Predarea centrată pe elev reprezintă o **schimbare de paradigmă față de metodele tradiționale de predare, concentrându-se pe modul în care elevii învață, în loc să se concentreze pe modul în care cadrele didactice predau**. Diferitele modele de învățare ne permit să ne punem întrebarea: „Cum pot îmbunătăți modul în care învață elevii mei?”, în loc de întrebarea frecventă: „Cum îmi pot îmbunătăți modul de predare?”

European Students' Union pare să aibă cea mai detaliată și mai concretă listă a ceea ce constituie învățarea centrată pe elev. Aceasta evidențiază:

- importanța feedback-ului în progresul elevilor;
- drepturile elevilor de a decide cu privire la conținutul curriculumului;
- metodele de predare și evaluare;
- utilizarea comisiilor pentru a evalua rezultatele de calitate;
- utilizarea creditelor;
- recunoașterea învățării anterioare;
- importanța muncii în grup;
- utilizarea proiectelor;
- diferite forme de evaluare, simulare și cercetare;
- colaborarea dintre bibliotecari și cadrele didactice;
- metode de predare inovatoare.

În plus, în sala de clasă ar trebui să existe o implementare practică a abordării ÎCE, care să includă următoarele componente:

- învățarea bazată pe probleme;
- efectuarea de proiecte în grup;
- învățarea activă centrată pe elev;
- învățarea bazată pe resurse;
- utilizarea metodelor de caz, jocurilor de rol, atelierelor de lucru în sala de clasă și a prezentărilor în grup;
- utilizarea unui mediu de conferințe web, în special în cadrul învățământului la distanță;
- munca în grupuri mici, care le permite elevilor să învețe cum să lucreze în echipă, în procesul în care aceștia identifică și completează lacunele lor de cunoștințe.

Ca abordare de învățare și, mai ales, ca model care își propune să schimbe paradigma educațională printr-o reorientare atât culturală, cât și a mentalității, ÎCE și utilizarea rezultatelor învățării îi consideră pe elevi ca fiind participanți activi la propria lor învățare, încurajând competențele transferabile, cum ar fi rezolvarea de probleme, gândirea critică și gândirea reflexivă.

Abordarea unitară la nivel de comunitate școlară *aplicată*

Pentru a realiza premisa principală a proiectului 2SMILE – „o abordare unitară la nivel de comunitate școlară”, un model educațional centrat pe elev și o abordare de învățare bazată pe rezultate vor contribui la reducerea abandonului școlar – un proiect pilot este planificat și extins la o foaie de parcurs „how to” pentru comunitățile locale: scopul este acela de a aborda problema elevilor dezavantajați și de a-i transforma în cetățeni activi ai comunității. Acest lucru presupune reunirea autorităților școlare locale, a școlilor ca instituții, a cadrelor didactice, a copiilor, a tinerilor, a membrilor comunității și a familiilor. Pentru fiecare dintre aceste grupuri există, separat, o multitudine de resurse și de bune practici. Cu toate acestea, parteneriatul 2SMILE propune o abordare holistică care va uni toate părțile interesate cu scopul de a îmbunătăți învățământul obligatoriu. Acest lucru se realizează, de obicei, cu o abordare de sus în jos, implicând elaboratorii de programe școlare și experții de la nivelul ministerului, fără un angajament real din partea cadrelor didactice, familiilor, comunităților și, cel mai important, a elevilor. Proiectul nostru intenționează să conteste această abordare, cunoscută pentru faptul că este contraproductivă.

În acest scop, obiectivul principal al cercetării 2SMILE este de a introduce „abordarea unitară la nivel de comunitate școlară” în școli din șase comunități locale care se confruntă cu un nivel ridicat de sărăcie, migrația părinților, aflusul de imigranți, cultura bandelor și comportamentul violent. Persoanele vizate sunt elevi dezavantajați care urmează (sau ar trebui să urmeze) învățământul obligatoriu în Portugalia, Irlanda, Italia, România, Regatul Unit și Grecia.

De la teorie la practică

Pentru a pune în aplicare „abordarea unitară la nivel de comunitate școlară” în cele șase țări partenere, în ultimii trei ani de implementare a programului 2SMILE a fost elaborat un **kit de învățare** – o resursă specifică pentru cadrele didactice, aferentă unui model de educație bazat pe o abordare de învățare centrată pe elev și bazată pe rezultate. Kitul de învățare include un set de activități, care vor permite o adaptare la contextele locale a

practicilor și modelelor care urmează să fie utilizate pentru a face față problemelor specifice din fiecare context educațional. Acest instrument a fost elaborat prin consultarea prealabilă a actorilor cheie din sistemul educațional. Acesta se referă la modul de adaptare a programelor naționale de învățământ din fiecare țară parteneră, încorporând principiile de bază ale unui model educațional bazat pe o abordare de învățare centrată pe elev și bazată pe rezultate.

Kitul de învățare a oferit un cadru cuprinzător pentru următoarea etapă a proiectului: **cursul de formare a cadrelor didactice**. Pentru a le permite cadrelor didactice să adapteze un set de teorii educaționale de dispunere a metodologiilor și instrumentelor specifice pentru a răspunde problemelor din școlile lor, cursul de formare a fost împărțit în trei module: 1. Teoria și practica învățării centrate pe elev; 2: Adaptarea programelor naționale de învățământ la conceptul de învățare centrată pe elev; 3: Adaptarea învățării centrate pe elev la o clasă sau o cohortă de copii. Cursul de formare a fost implementat în rândul a 23 de cadre didactice din țările partenere.

În cele din urmă, kitul de învățare a responsabilizat și sensibilizat cadrele didactice cu privire la necesitatea de a urma o „abordare unitară la nivel de comunitate școlară”. Implementarea proiectului pilot care prevede abordarea învățării centrate pe elev și bazată pe rezultate era gata să înceapă.

Implementarea proiectului pilot în sălile de clasă

Proiectul pilot a fost implementat în sălile de clasă din cele șase țări europene partenere, cu participarea a 23 de cadre didactice. Unii dintre aceștia urmau deja abordarea învățării centrate pe elev în cadrul metodologiei sau cu instrumente sau activități specifice din metodologie.

Cine sunt elevii

Majoritatea elevilor care au participat la această implementare a proiectului pilot au fost elevi dezavantajați (aproximativ 280 de elevi), cu tulburări de deficit de atenție, nevoi educaționale speciale, antecedente de rețineri și cu dificultăți de învățare (precum scris și

citit). Au existat, de asemenea, elevi cu un nivel scăzut de stabilitate sau de sprijin din partea familiilor lor, migrantți sau membri ai comunității rome (în România), iar unii au fost afectați de delincvență juvenilă. Elevii proveniți din familii medii, cu o situație economică bună și rezultate pozitive la învățatură au fost, de asemenea, integrați în proiectul pilot. Toți elevii aveau vârste cuprinse între 6 și 18 ani.

Metodologia

Toate cadrele didactice au început cu o **diagnoză individualizată a elevilor** pentru a înțelege și a identifica mai bine nevoile fiecărui participant. Au fost colectate informații privind mediul familial, hobby-urile, părerea despre școală, relațiile dintre proprii elevi și ceilalți elevi și cadre didactice, precum și informații privind nevoile specifice, dificultățile de învățare, dar și competențele personale puternice și slabe. În fiecare școală, au fost utilizate instrumente din cadrul proiectului pentru a construi acest profil individual. În Portugalia, Irlanda și Regatul Unit, cadrele didactice au evidențiat faptul că lucrează deja cu unele dintre aceste metodologii - sau cu unele similare, folosind aceeași diagnoză inițială a elevului.

După ce au stabilit un **profil individual** pentru fiecare elev, cadrele didactice au început să definească planurile de studiu ale elevilor. În Grecia, a fost creat un plan individualizat pentru fiecare disciplină. La istorie și engleză, de exemplu, conținuturile au fost reduse, iar accentul a fost pus pe dezvoltarea unor competențe specifice. Fiecărui elev i s-a oferit posibilitatea de a solicita, dacă dorea, o întâlnire săptămânală. În Portugalia, a fost elaborat, de asemenea, un plan individualizat pentru fiecare disciplină și clasă; un al doilea cadru didactic a fost pus la dispoziție pentru sprijin individual, dacă era necesar. În clasele în care elevii aveau multiple probleme comportamentale, cadrele didactice au decis să adopte consolidarea pozitivă, să vorbească individual în afara sălii de clasă și să ia legătura cu părinții elevului respectiv, cu cadrele didactice și/sau cu comisia de protecție a copilului. În Irlanda, au fost create planuri individuale pentru elevii aflați în situație de risc, cadrele didactice având acces la aceste documente. În Grecia, au fost create orare cu un set definit de rezultate și au fost implementate o serie de mici schimbări pentru a ajuta elevii în timpul acestui proiect pilot: de exemplu, au fost făcute schimbări în ceea ce privește poziția elevilor în clasă. În Regatul Unit, elevii din școala parteneră sunt excluși permanent sau sunt în pericol de excludere. Prin urmare, planul individual este fundamental pentru a pune

interesele și motivațiile elevului în centrul procesului de învățare și pentru a evidenția domeniile individuale, mai degrabă decât pe cele disciplinare. În Italia, elevii de interes au inclus, pe de o parte, persoanele cu vârsta de peste 16 ani care finalizează învățământul obligatoriu, pe de altă parte, elevii străini, care, după ciclul de alfabetizare, și anume primii cinci ani de educație, urmează prima perioadă didactică care le permite să obțină diploma pentru a intra în școala secundară.

Familia și comunitatea

Ca parte a unui proces holistic, familiile și comunitățile au fost implicate prin utilizarea interviurilor pentru colectarea informațiilor despre elevi și situațiile lor de acasă, caracteristicile familiei, hobby-urile acestora, de exemplu, și nivelul de angajament al familiei de a asista, ajuta și colabora atunci când este necesar. Acest lucru înseamnă că, ceea ce s-a făcut în școală, s-a făcut și „acasă”. Cadrele didactice, conform abordării centrate pe elev, căutau mai multe informații individuale pentru a evalua punctele personale slabe și puternice în vederea dezvoltării unui plan individual de învățare.

În Grecia, toate cadrele didactice participante au contactat familia fiecărui elev pentru a discuta despre metodologia care urma să fie implementată în scopul sprijinirii copilului lor. O încercare de a dezvolta o relație puternică între părinți și școală s-a dovedit a fi pozitivă: cadrele didactice și părinții și-au unit forțele pentru a se asigura că toți copiii au primit ajutor, supraveghere sau monitorizare, de fiecare dată când a fost nevoie. În Irlanda, era clar pentru familii faptul că a fost adoptată o abordare proactivă pentru a le implica mai mult în procesul de luare a deciziilor privind copilul, cu integrarea, de asemenea, a comunității. În Portugalia, la începutul anului școlar, toți părinții și tutorii au fost invitați de școală la o întâlnire pentru a se familiariza mai bine cu inițiativa oferite sau promovate în cadrul acestui proiect pilot: de exemplu, un magazin social pentru a ajuta comunitatea școlară cu întrebări legate de îmbrăcăminte. În România, au existat tipuri foarte diferite de familii, cu nevoi materiale și emoționale diverse. Lucrând offline și online, toți părinții au recunoscut activitățile și apropierea de școală ca fiind o oportunitate pentru ei de a coopera cu școala copiilor lor.

Rezultatele

În general, elevii au devenit mai interesați de învățare și și-au îmbunătățit rezultatele școlare, iar comportamentul și obiectivele din sălile de clasă au fost în general atinse. Planurile

individuale și activitățile au fost puse în aplicare atât în format offline, cât și online (cu începerea pandemiei Covid-19), iar feedback-ul general din partea elevilor, cadrelor didactice și părinților a fost foarte pozitiv. Cele mai mari schimbări au fost observate la nivelul relațiilor dintre actorii din jurul procesului de învățare a elevilor.

Un profesor grec a admis posibilitatea ca stabilirea unui plan individual să adauge valoare la înțelegerea comportamentului elevului. Profesorul a fost mai atent la micile detalii privind comportamentul și atitudinile individuale („*Când este singură, este suficient de atentă. Când este cu încă un copil, îi place să se distreze, să cânte*”). În Portugalia, s-a observat faptul că elevii care nu au reușit să atingă unele dintre obiective au fost cei cu probleme legate de asiduitate; în rest, obiectivele au fost atinse. În România, proiectul pilot a arătat că și relația dintre elevi și cadrele didactice s-a îmbunătățit, deoarece elevii au simțit cadrele didactice mai implicate și mai apropiate de ei („*elevii au devenit mai implicați în clasă atunci când și-au dat seama că profesorii erau preocupați de progresul lor*”).

În Irlanda, studiul a arătat că a fost necesară crearea unui spațiu/sală specifică în care elevii cu tulburări din spectrul autist (TSA) să se simtă mai confortabil și să învețe într-un mediu propice nevoilor lor, din punct de vedere al resurselor materiale și umane.

În Regatul Unit, această metodologie este aplicată de mult timp, iar elevii se obișnuiesc cu acest mod de lucru și își asumă responsabilitatea cu privire la educația lor; iar cadrele didactice răspund nevoilor elevilor într-un mod mai eficient. În sfârșit, în Italia, unde elevii erau adulți și cu o anumită ușurință de abandon școlar, practicarea unei abordări disciplinare a fost fundamentală, deoarece a valorificat angajamentul și responsabilitatea elevului de a adera la acest proiect.

Impactul pandemiei Covid-19

Pandemia Covid-19 a creat provocări uriașe, făcând procesul de implementare a proiectului mai complex în unele dintre țările partenere. Școlile care lucrau deja conform abordării de învățare centrată pe elev dețineau instrumentele adecvate pentru a facilita un nou proces de învățare în această schimbare situațională de lucru (de exemplu, studiul de acasă) din cauza Covid-19, creând, în mod inevitabil, legături mai puternice între părinți și școală. Cu toate acestea, școlile s-au confruntat cu alte probleme: existau elevi, în special din familii mai vulnerabile (elevi romi în România, de exemplu, sau familii mai defavorizate în Portugalia), fără telefoane, fără acces la internet sau cu un singur calculator pentru o

întreagă familie. Pentru acești elevi, a fost un moment extrem de descurajant, deoarece, după ce au dobândit motivație până în acel moment, nu mai puteau lucra cu cadrele lor didactice. Mulți părinți nu și-au putut verifica e-mailurile și/sau nu au putut fi contactați la telefon. Pandemia devenise o barieră uriașă în calea finalizării aspectului comunitar al acestui proiect. Cu toate acestea, în acele situații în care aceste probleme nu au reprezentat o barieră, cadrele didactice au considerat că interacțiunile online au oferit mai multe oportunități, iar unii elevi au răspuns foarte bine, cu niveluri ridicate de concentrare și atenție. În Irlanda, de exemplu, un cadru didactic a folosit un sistem tehnologic specific (un sistem numit *VShare*) pentru a comunica cu părinții sau tutorii, care s-a dovedit eficient în timpul pandemiei. Deși impactul implementării proiectului pilot a fost pozitiv, participanții au considerat că rezultatele ar fi fost mai bune dacă „formatul online” ar fi devenit inevitabil.

Dezbaterea

După implementarea proiectului pilot în sălile de clasă, toate cadrele didactice implicate consideră că implementarea acestei abordări în următorii ani ar putea aduce multe beneficii. Începutul a prezentat unele dificultăți din cauza volumului de planificare și a muncii birocratice privind analiza datelor, sondaje și interviuri. De asemenea, pentru unele cadre didactice, acesta a fost un mod de lucru complet nou și diferit.

Toate cadrele didactice implicate în implementarea metodologiei proiectului pilot au convenit asupra valorii adăugate a acesteia, de care au beneficiat atât cadrele didactice, cât și elevii. De fapt, plasarea elevilor în centrul abordării unitare la nivel de comunitate școlară poate fi motivantă pentru ambele părți. Cadrele didactice au simțit că lucrează mai eficient în funcție de nevoile individuale specifice, cu instrumente și activități care le sunt accesibile. Rezultatele vor fi mai pozitive dacă elevii și familiile vor recunoaște că întregul proces are ca scop o mai bună cunoaștere și înțelegere a lor. Cadrele didactice au un control mai mare în planificarea orelor și a progresului individual al fiecărui elev. Elevii, pe de altă parte, simt că se află într-un mediu mai binevoitor, mai atent și mai confortabil. Aceștia recunosc sprijinul cadrelor didactice și al școlii de a le satisface nevoile.

Cadrele didactice implicate au fost mulțumite de proiect și au fost dispuse să utilizeze aplicațiile acestuia în viitor și fără restricții (online). Unele cadre didactice au simțit, de

asemenea, că au avut un impact uriaș asupra anumitor elevi, oferindu-le sprijin adaptat nevoilor speciale.

În ciuda muncii suplimentare de la începutul procesului privind colectarea de informații despre elevi, procesul de învățare, familiile lor, cadrele didactice recunosc că o bună structură de planificare a procesului de învățare poate, de asemenea, să maximizeze reușita în sala de clasă.

Sălile de clasă au devenit mai incluzive, cu o atmosferă de încredere și incluziune, cu spațiu pentru diversitate și, în același timp, cu o mai bună înțelegere a nevoilor specifice ale elevilor. Este absolut necesar să subliniem faptul că succesul programului este rezultatul unei colaborări foarte intense între elevi, familii, membri ai școlii și comunități. Aceasta este punerea în aplicare reală a „abordării unitare la nivel de comunitate școlară”.

Recomandări

Pentru a contribui la schimbarea sistemului educațional european, în experiența educațională și în procesul de învățare în sine, prezentăm câteva recomandări care pot inspira diferiții actori ai procesului de învățare, oferindu-le o serie de instrumente care să contribuie și să pledeze pentru o „abordare unitară la nivel de comunitate școlară”.

Scopul acestei publicații este acela de a oferi un set de recomandări pentru școli, părinți și factorii de decizie politică pentru a schimba accentul în școli, plasând elevul în centrul procesului - abilitățile, interesele, trecutul și perspectivele sale. Pentru a realiza acest lucru, trebuie să se consolideze rolul pe care cadrul didactic trebuie să îl joace ca motor esențial al reușitei; să îmbunătățească procesele și experiențele individuale de învățare pentru a obține o implicare școlară care să contribuie la reducerea comportamentelor de risc, a abandonului școlar timpuriu și a rezultatelor slabe.

Aceste recomandări sunt rezultatul unor publicații anterioare ale proiectului și își propun să joace un rol în stabilirea unei căi care să aducă abordarea bazată pe rezultatele învățării (LOA) în învățământul obligatoriu, pentru a-i sprijini pe tinerii care riscă să abandoneze școala sau care au abandonat-o deja.

În paginile următoare, trei seturi de instrumente se adresează următoarelor categorii de public: factorii de decizie politică, cadrele didactice și alți practicieni, părinții și membrii comunității.

Pentru factorii de decizie politică

Mesaje-cheie

- Elevul se află în centrul procesului de învățare.
- Programele de învățare trebuie să fie flexibile și cuprinzătoare în funcție de nevoile elevilor.
- Procesul de predare ar trebui să fie centrat pe elev și nu pe cadrul didactic.
- Curriculumul de învățare ar trebui să fie conceput astfel încât să includă experiențe individuale și o abordare bazată pe probleme.
- Elevii ar trebui să fie implicați în luarea deciziilor cu privire la conținutul curriculumului.
- În procesul de învățare ar trebui introduse comisii pentru evaluarea rezultatelor de calitate și utilizarea creditelor.
- Evaluarea criteriilor ar trebui să fie corelată cu rezultatele învățării și trebuie să aibă în vedere diferite aspecte ale cunoașterii și învățării, cum ar fi, de exemplu, comunicarea, cititul, scrisul, calculul, rezolvarea problemelor, dar și atitudinile și valorile personale.

Sugestii practice

- Implementați schimbări și inovații în metodele de predare și învățare, în organizarea studiilor și în sistemul de studii.
- Stabiliți un proces de învățare bazat pe rezultatele învățării, concentrat pe competențele dobândite de elev și nu pe conținuturi sau discipline.
- Promovați participarea activă a elevilor prin activități colaborative și semnificative.
- Promovați participarea activă a părinților prin consultări colaborative și semnificative.
- Organizați un curriculum cu conținut și activități în jurul unor subiecte care sunt semnificative pentru elevi.
- Oferiți elevilor suficient timp pentru a integra și asimila informațiile din punct de vedere cognitiv și pentru a conecta noile cunoștințe la viața reală.
- Recunoașteți rolul cadrului didactic în procesul de învățare pentru a-i motiva.
- Încurajați cadrele didactice să se angajeze în programe de dezvoltare personală, în schimburi de idei bune și în discuții despre volumul de muncă suplimentar.
- Îmbunătățiți școlile cu instrumente inovatoare și pedagogice.
- Responsabilizați managerii școlari, cadrele didactice și alți profesioniști cu privire la adoptarea noilor tehnologii în sala de clasă.

Beneficii

Prin implicarea tuturor părților în atingerea unor obiective comune, posibilitățile de reușită în sistemele educaționale sunt sporite: pentru școli, pentru cadrele didactice, pentru familii, dar mai ales pentru elevi. Angajamentul din partea cadrelor didactice, a elevilor și a părinților (sau a tutorilor legali) față de procesul de învățare le permite acestora să dezvolte un sentiment de proprietate, apartenență și identificare cu toate procesele și cu rezultatele stabilite. În acest fel, se dezvoltă o justificare motivațională puternică din partea tuturor părților, iar acest lucru va avea un impact pozitiv asupra comportamentelor, performanțelor școlare și bunăstării elevilor. Implicarea pozitivă a elevilor este în continuare legată de reducerea comportamentelor de risc, a abandonului școlar și a performanțelor școlare scăzute, ceea ce are un impact pozitiv direct asupra mediului școlar. În acest fel, este garantată o experiență sănătoasă pentru fiecare elev.

Provocări

În toată Europa se utilizează un mod structural de învățare și predare și ar trebui să se urmărească o schimbare de mentalitate pentru a aborda provocările comportamentale contemporane. Învățarea centrată pe elev trebuie să fie implementată în mod obligatoriu în sistemele noastre de învățământ europene pentru a trece de la un model de învățământ tradițional la o abordare bazată pe rezultatele învățării:

	Model educațional tradițional	Abordare bazată pe rezultatele învățării
Experiență educațională	Dezvoltare școlară	Cuprinde dezvoltarea intelectuală, socială, emoțională, fizică, spirituală și școlară a copilului.
Cunoștințele elevului	Dezvoltate prin primirea de informații de la cadrele didactice	Dezvoltate pe baza unei semnificații personale
Rolul cadrului didactic	Cadrul didactic expert	Facilitator al învățării
Paradigma învățării	„Modul în care predau cadrele didactice”	„Modul în care învață elevii”

Pentru cadrele didactice și alți practicieni

Mesaje-cheie

- Elevul se află în centrul procesului de învățare.
- Programele de învățare trebuie să fie flexibile și cuprinzătoare în funcție de nevoile elevilor.
- Procesul de învățare este contextual.
- Procesul de predare ar trebui să fie centrat pe elev și nu pe cadrul didactic.
- Cadrele didactice ar trebui să motiveze elevii mai degrabă decât să ofere lecții bazate pe conținut.
- Competența și încrederea fiecărui elev ar trebui să fie dezvoltate prin predare și învățare.
- Cadrele didactice ar trebui să aibă o gândire și o practică holistică pentru a integra diferite subiecte, culturi și puncte de vedere și să ia în considerare, în același timp, perspectivele locale și globale.
- Evaluarea criteriilor ar trebui să fie corelată cu rezultatele învățării și trebuie să aibă în vedere diferite aspecte ale cunoașterii și învățării, cum ar fi, de exemplu, comunicarea, cititul, scrisul, calculul, rezolvarea problemelor, dar și atitudinile și valorile personale.

Sugestii practice

- Luați în considerare cunoștințele, credințele, prejudecățile și temerile elevilor dumneavoastră.
- Să aveți o viziune holistică din partea elevilor dvs. cu privire la: perspective, medii, interese, capacități și nevoi.
- Individualizați învățarea în funcție de nevoile personale ale elevilor dumneavoastră și faceți-o relevantă pentru ei - definiți un profil al elevului.
- Oferiți autonomie elevilor dumneavoastră.
- Oferiți feedback elevilor dumneavoastră.
- În sala de clasă, fiți dvs. înșivă, fiți un facilitator și un furnizor de resurse.
- Să aveți planuri de lecție flexibile pentru a vă adapta la nevoile elevilor.
- Discutați cu elevii despre activitățile care i-ar putea motiva și care i-ar putea face să obțină rezultate bune.
- Organizați activități care să îi ajute pe elevi să înțeleagă și să își îmbunătățească propriile puncte de vedere.
- Oferiți elevilor suficient timp pentru a integra și asimila informațiile din punct de vedere cognitiv și pentru a conecta noile cunoștințe la viața reală.
- Implementați metode de predare inovatoare.
- Promovați interacțiunile pozitive cu colegii, cadrele didactice și ceilalți membri ai școlii.
- Promovați activități globale, interdisciplinare și complementare.

- Îmbunătățiți-vă propriile abilități de a: lucra în echipă, comunica cu colegii naționali și internaționali, pregăti materialele pentru diferite clase, oferi posibilități de învățământ la distanță, participa la activități științifice.

Activități de implementat în sala de clasă

- Activități bazate pe probleme
- Efectuarea de proiecte în grup
- Utilizarea studiilor de caz
- Jocuri de rol
- Ateliere de lucru
- Prezentări în grup
- Activități energizante pentru cunoașterea personală și interpersonală
- „Gruparea elevilor”
- Mediu de web-conferință - în învățământul la distanță sau pentru a împărtăși cunoștințe cu practici cu alte clase

Beneficii

Prin implicarea tuturor părților în atingerea unor obiective comune, posibilitățile de reușită în sistemele educaționale sunt sporite: pentru școli, pentru cadrele didactice, pentru familii, dar mai ales pentru elevi. Angajamentul din partea cadrelor didactice, a elevilor și a părinților (sau a tutorilor legali) față de procesul de învățare le permite acestora să dezvolte un sentiment de proprietate, apartenență și identificare cu toate procesele și cu rezultatele stabilite. În acest fel, se dezvoltă o justificare motivațională puternică din partea tuturor părților, iar acest lucru va avea un impact pozitiv asupra comportamentelor, performanțelor școlare și bunăstării elevilor. Implicarea pozitivă a elevilor este în continuare legată de reducerea comportamentelor de risc, a abandonului școlar și a performanțelor școlare scăzute, ceea ce are un impact pozitiv direct asupra mediului școlar. În acest fel, este garantată o experiență sănătoasă pentru fiecare elev.

Provocări

În toată Europa se utilizează un mod structural de învățare și predare și ar trebui să se urmărească o schimbare de mentalitate pentru a aborda provocările comportamentale contemporane. Învățarea centrată pe elev trebuie să fie implementată în mod obligatoriu în sistemele noastre de învățământ europene pentru a trece de la un model de învățământ tradițional la o abordare bazată pe rezultatele învățării:

	Model educațional tradițional	Abordare bazată pe rezultatele învățării
Experiență educațională	Dezvoltare școlară	Cuprinde dezvoltarea intelectuală, socială, emoțională, fizică, spirituală și școlară a copilului.
Cunoștințele elevului	Dezvoltate prin primirea de informații de la cadrele didactice	Dezvoltate pe baza unei semnificații personale
Rolul cadrului didactic	Cadrul didactic expert	Facilitator al învățării
Paradigma învățării	„Modul în care predau cadrele didactice”	„Modul în care învață elevii”

Pentru părinți și membri ai comunității

Mesaje-cheie

- Elevul se află în centrul procesului de învățare.
- Procesul de învățare este contextual.
- Copiii învață în raport cu ceea ce știu, cu ceea ce cred, cu prejudecățile și temerile lor.
- Elevul ar trebui să se bucure de ceea ce alege să învețe și să parcurgă lecția în ritmul propriu.
- Părinții sau tutorii legali ar trebui să se angajeze să respecte planul de învățare prezentat.
- Implicarea familiei în educație îi ajută pe elevi să aibă succes la școală.
- Comunitățile ar trebui să colaboreze pentru a îmbunătăți un sistem de educație bun și accesibil tuturor copiilor.

Sugestii practice

- Luați în considerare nevoile individuale ale copilului dumneavoastră, motivațiile, obiectivele și stilul de învățare ale acestuia, evitând să îl stresati cu propriile așteptări.
- Oferiți-le copiilor oportunitatea de a-și valorifica punctele de vedere și convingerile.
- Motivați-i, responsabilizați-i și dați-le încredere copiilor dumneavoastră.
- Promovați interacțiunile sociale pozitive cu colegii, cu alți copii și cu adulții.
- Oferiți feedback și activități de rezolvare a problemelor.
- Oferiți diferite oportunități de învățare pentru elevi.
- Promovați diferite activități globale, interdisciplinare și complementare în afara școlii.
- Puneți accentul pe activități care încurajează cooperarea și interacțiunea socială.
- Promovați participarea activă la viața școlară, dar și la viața familială și socială.
- Fiți implicați în procesul de învățare al copiilor dumneavoastră, arătându-le că școala contează și că este o experiență socială pentru viața lor.

Beneficii

Prin implicarea tuturor părților în atingerea unor obiective comune, posibilitățile de reușită în sistemele educaționale sunt sporite: pentru școli, pentru cadrele didactice, pentru familii, dar mai ales pentru elevi. Angajamentul din partea cadrelor didactice, a elevilor și a părinților (sau a tutorilor legali) și a altor membri ai comunității față de procesul de învățare le permite acestora să dezvolte un sentiment de proprietate, apartenență și identificare cu toate procesele și cu rezultatele stabilite. În acest fel, se dezvoltă o justificare motivațională puternică din partea tuturor părților, iar acest lucru va avea un impact pozitiv asupra comportamentelor, performanțelor școlare și bunăstării elevilor. Implicarea pozitivă a elevilor este în continuare legată de reducerea comportamentelor de risc, a abandonului școlar și a performanțelor școlare scăzute, ceea ce are un impact pozitiv direct asupra mediului școlar. În acest fel, este garantată o experiență sănătoasă pentru fiecare elev.

Implicarea pozitivă a familiei, dar și a comunității, ajută la îmbunătățirea nu numai a reușitei școlare a copilului, ci și a comportamentului acestuia. Motivația oferită de familie și recunoașterea clară a realizărilor școlare ale copilului de către părinți sunt, de asemenea, esențiale pentru a determina astfel de schimbări pozitive la nivel școlar și comportamental. Abordarea de învățare a elevilor îi plasează pe aceștia în centrul atenției, arătându-le că fiecare persoană își are propriul loc în procesul de învățare, în școală și, mai presus de toate, în societate.

Provocări

Pentru a realiza o abordare de succes a învățării centrate pe elev, este nevoie de cadre didactice, elevi, părinți, familii și comunități motivate. Una dintre provocările majore se referă la implicarea părinților în procesul de învățare, diferite tipuri de situații putând îndepărta părinții de școală: un trecut personal al unei relații dificile cu școala, puține resurse personale pentru a recunoaște importanța școlii, puțin timp pentru a se dedica școlii și, de exemplu, ideea că ceea ce se întâmplă în școală este doar responsabilitatea cadrelor didactice. Această implicare redusă reprezintă, de asemenea, o piedică în motivarea elevilor cu privire la procesul de învățare.

O altă provocare importantă pentru un proces de succes de învățare centrată pe elev este gestionarea așteptărilor părinților în ceea ce privește reușitele școlare ale copiilor lor, în unele situații, părinții au așteptări pentru copiii lor legate mai mult de așteptările lor personale decât de cele ale copilului. Părinții nu pot uita că elevul se află în centrul procesului de învățare și ar trebui să ia în considerare perspectivele, trecutul, interesele, capacitățile și nevoile elevului.

În cele din urmă, o comunitate cu o eficacitate socială puternică poate oferi tuturor copiilor săi o șansă egală de a învăța și de a accesa toate resursele disponibile pentru a le promova rezultatele școlare, fără a uita de bunăstarea și sănătatea lor mintală.

Distribuire

Pentru a distribui evoluția și rezultatele proiectului 2SMILE, persoanele implicate ar trebui să utilizeze rețelele de socializare și lista de adrese a părților interesate relevante și a participanților la diferite activități pe parcursul implementării proiectului.

Ținta acestei distribuirii sunt factorii de decizie politică, cadrele didactice și alți practicieni, dar și membrii școlii, părinții, familiile și comunitatea. Aceasta înseamnă că strategia de distribuire ar trebui să ajungă la toți cei care pot influența politicile publice și/sau promova

cursul de formare sau recomandările elaborate și la toți cei care au un rol în procesul de învățare a copiilor.

Recomandările au fost redactate în mod special pentru a ajuta fiecare grup luat în considerare în cadrul proiectului și îi vor ajuta să implementeze abordarea inovatoare de învățare.

Concluzie

Abandonul școlar este un fenomen multifactorial, un proces complex care necesită o cooperare puternică între diferite părți interesate din școală, familie și comunitate. Ratele încă ridicate ale abandonului școlar ne arată că toate intervențiile, programele și politicile au eșuat de-a lungul anilor. Proiectul 2SMILE propune o schimbare în modul de gândire a procesului de învățare și a rolului fiecărui actor în acest proces. O scădere a abandonului școlar implică o **abordare unitară la nivel de comunitate școlară**, în care toate părțile interesate sunt implicate în procesul educațional într-un mod de gândire holistic și în care **elevul se află în centrul procesului de învățare**.

Implementarea proiectului pilot care prevede această abordare de învățare centrată pe elev este un pas important spre reafirmarea faptului că munca în grup este necesară pentru a ajunge la o înțelegere holistică a elevului și a școlii. Elevii, părinții, cadrele didactice, comunitățile, în special în rândul grupurilor mai vulnerabile, cum ar fi elevii cu tulburări psihice, migranții sau comunitățile precum cea a elevilor romi, ar trebui să își asculte reciproc nevoile, pentru a găsi soluții mai potrivite.

Acest document a fost realizat pe baza rapoartelor, activităților și rezultatelor obținute în cadrul rezultatelor 1, 2 și 3 și este un document care trebuie distribuit și promovat pentru o schimbare în sistemele naționale de educație. Deși problema abandonului școlar poate că nu va fi niciodată rezolvată, aceasta ar putea fi contrabalansată de o abordare de învățare centrată pe elev. Elevii ar putea astfel să simtă că nevoile, interesele și vocile lor sunt luate în considerare și ascultate, ceea ce ar crește motivația. Elevii „*își dau seama că pot fi, de asemenea, protagoniști în realizarea și construirea propriei lor învățări*” (Raportul IO3, Italia).

Prin urmare, este probabil ca performanțele școlare și, mai presus de toate, bunăstarea și sănătatea mintală să se îmbunătățească. În ceea ce privește părinții, atunci când sunt implicați, angajamentul lor contribuie la îmbunătățirea procesului de învățare.

Abordarea învățării centrate pe elev evidențiază importanța și semnificația relațiilor dintre elevi, cadre didactice și părinți. Dacă luăm în considerare ultimul an și provocările apărute în urma pandemiei Covid-19, se poate afirma că *„Din punct de vedere academic, au început să apară mici progrese, dar, din cauza situației pandemice, acestea nu pot fi măsurate. Probabil că nu se pot face progrese la revenirea la școală, dar cu siguranță, pornind de la o relație bună între cadrul didactic și elev, se pot face din nou progrese”* (Raport IO3, România).

„Abordarea unitară la nivel de comunitate școlară” nu face referire doar la școală, ci și la relațiile, încrederea, motivația, implicarea și angajamentul elevilor, cadrelor didactice, familiilor, comunităților și factorilor de decizie politică în procesul de învățare.